Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNE PRAVOBRANILKE
JULIANE KOKOTT,
predstavljeni 17. novembra 2016[1]

Zadeva C-469/15 P

FSL Holdings in drugi
proti

Evropski komisiji

„Pritožba — Konkurenca — Omejevalni sporazumi (člen 101 PDEU) — Evropski notranji trg — Južnoevropski kartel trgovcev z bananami (Italija, Grčija, Portugalska) — Usklajevanje pri določanju cen in izmenjava informacij, pomembnih za cene — Dopustnost dokazov — Prepoved uporabe dokazov — Naključna najdba — Sodelovanje z nacionalnimi organi — Dokazi, ki so jih poslali nacionalni organi, ki niso organi, pristojni za konkurenco — Pravica do obrambe — Učinkovito sodno varstvo — Program prizanesljivosti — Pojem omejevanja konkurence kot cilj“

I – Uvod

1. Ali sme Evropska komisija v postopku v zvezi z omejevalnimi sporazumi uporabiti dokaze, ki ji jih je kot naključno najdbo poslal nacionalni davčni organ? To je v bistvu pravno vprašanje, ki ga mora Sodišče obravnavati v tem pritožbenem postopku.

2. To vprašanje se zastavlja v zvezi z južnoevropskim „kartelom trgovcev z bananami“, ki so ga odkrili pred nekaj leti.[2] Del tega kartela sta bili skupini družb Chiquita in Pacific. Komisija je leta 2007 v zvezi s tem od italijanske finančne policije[3] prejela informacije, ki so izvirale iz kazenskega postopka z davčnega področja. Ne nazadnje se je Komisija v svojem sklepu z dne 12. oktobra 2011[4] oprla na te informacije, da je ugotovila kršitev člena 101 PDEU in trem družbam skupine Pacific, in sicer družbam FSL Holdings (FSL), Léon Van Parys (LVP) in Pacific Fruit Company Italy SpA (PCFI),[5] naložila večmilijonsko globo.

3. Ničnostni tožbi, ki so jo vložile vse tri družbe, je bilo na prvi stopnji le delno ugodeno. Splošno sodišče je v sodbi z dne 16. junija 2015[6] njihovo tožbo delno zavrnilo. Družbe FSL, LVP in PCFI zdaj svoj zahtevek za pravno varstvo uveljavljajo pred Sodiščem kot pritožbeno stopnjo.

1 — Jezik izvirnika: nemščina.

2 — S severnoevropskim kartelom trgovcev z bananami, ki je bil odkrit nekaj let prej, se je Sodišče ukvarjalo že v sodbah z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija (C-286/13 P, EU:C:2015:184), in z dne 24. junija 2015, Fresh Del Monte Produce/Komisija in Komisija/Fresh Del Monte Produce (C-293/13 P in C-294/13 P, EU:C:2015:416).

3 — Guardia di Finanza.

4 — Sklep Komisije C(2011) 7273 final z dne 12. oktobra 2011 o postopku na podlagi člena 101 Pogodbe o delovanju Evropske unije (Zadeva COMP/39.482 – Tropski sadeži (Banane), povzetek objavljen v UL 2012, C 64, str. 10); v nadaljevanju: sporni sklep.

5 — V nadaljevanju imenovane tudi skupaj kot pritožnice.

6 — Sodba z dne 16. junija 2015, FSL in drugi/Komisiji (T-655/11, EU:T:2015:383; v nadaljevanju: izpodbijana sodba).

4. Možnost uporabe informacij in dokazov, ki jih je Komisija prejela od nacionalnih organov, se dotika enega od osrednjih elementov posodobljenega sistema izvajanja prava o omejevalnih sporazumih, ki je bil uveden z Uredbo (ES) št. 1/2003.[7] Temu primerno bo sodba Sodišča v obravnavanem primeru postala vodilo za bodoče sodelovanje med organi na ravni Unije in organi na nacionalni ravni, tako za organe, pristojne za konkurenco, kot tudi za upravne organe, pristojne za druga področja.

5. Poleg tega gre v obravnavanem primeru za nekatera rutinska vprašanja v zvezi s programom prizanesljivosti, učinkovitim sodnim varstvom in pojmom omejevanja konkurence kot cilja.

II – Pravni okvir

6. V tem primeru okvir primarnega prava določata člen 101 PDEU in Uredba št. 1/2003.

7. Člen 12 Uredbe št. 1/2003 pod naslovom „Izmenjava informacij“ vsebuje to določbo:

„1. Za namen uporabe členov [101 PDEU in 102 PDEU] so Komisija in organi, pristojni za konkurenco v državah članicah, pooblaščeni, da drug drugemu priskrbijo in tudi uporabljajo kot dokazno sredstvo vse dejanske ali pravne okoliščine, vključno z zaupnimi podatki.

2. Izmenjane informacije se uporabljajo samo kot dokazno sredstvo za uporabo [členov 101 in 102 PDEU] in v zvezi s predmetom, za katerega jih je organ, ki jih pošilja, zbral. Kadar se vzporedno z zakonodajo Skupnosti o konkurenci uporablja nacionalna zakonodaja o konkurenci in to ne privede do drugačnih rezultatov, se po informacijah, izmenjanih v skladu s tem členom, lahko poseže tudi za uporabo nacionalne zakonodaje o konkurenci.

3. Informacije, ki so izmenjane v skladu z odstavkom 1, se smejo uporabiti le kot dokazno sredstvo za odreditev sankcij zoper fizično osebo, kadar:

— pravo organa, ki jih pošilja, predvideva podobne sankcije v zvezi s kršitvijo določb [členov 101 ali 102 PDEU] ali če teh ni,

— so bile informacije pridobljene na način, ki spoštuje enako raven varstva pravic do obrambe fizičnih oseb, kakor jo predvideva nacionalno pravo organa, ki informacije sprejema. Vendar pa v tem primeru organ, ki informacije sprejema, teh ne sme uporabiti za odreditev zaporne kazni.“

8. V uvodni izjavi 16 Uredbe št. 1/2003 so podana ta pojasnila k členu 12:

„Ne glede na drugačne nacionalne določbe mora biti izmenjava informacij in uporaba takih informacij med članicami [Evropske mreže za konkurenco] dovoljena tudi v primeru, pri katerem gre za zaupne informacije. Te informacije se smejo uporabljati za uporabo [členov 101 in 102 PDEU], pa tudi za vzporedno uporabo nacionalne zakonodaje o konkurenci, pod pogojem, da se taka uporaba nanaša na isti primer in ne vodi k drugačnemu izidu. Kadar informacije, ki se izmenjujejo, uporablja sprejemni organ za nalaganje sankcij podjetjem, za uporabo teh informacij ne sme biti nobene druge omejitve, kakor je obveznost, da se uporabljajo za namen, za katerega so bile pridobljene, ob dejstvu, da so v vseh sistemih sankcije, naložene podjetjem, istega tipa. Pravice do obrambe, ki jih imajo podjetja v različnih sistemih, se lahko štejejo kot dovolj enakovredne. Glede fizičnih oseb pa velja, da lahko v različnih sistemih veljajo zanje bistveno različni tipi sankcij. V takem primeru je treba zagotoviti, da se informacije lahko uporabijo le, če so bile pridobljene na način, ki fizičnim osebam zagotavlja enako raven varstva pravic do obrambe, kakršno zagotavljajo nacionalna pravila sprejemnega organa.“

7 — Uredba Sveta (ES) št. 1/2003 z dne 16. decembra 2002 o izvajanju pravil konkurence iz členov 81 [ES] in 82 [ES] (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 2, str. 205); v nadaljevanju: Uredba št. 1/2003.

9. Pri tem je treba opozoriti na člen 28 Uredbe št. 1/2003, katerega odstavek 1 določa:

„Brez poseganja v člena 12 in 15 se informacije, ki so zbrane v skladu s členi [od]17 do 22, uporabljajo samo za namen, za katerega so bile pridobljene.“

10. Pod naslovom „Nadzor Sodišča“ člen 31 Uredbe št. 1/2003 nazadnje določa:

„S pritožbo zoper odločbo, s katero je Komisija določila globo ali periodično denarno kazen, ima Sodišče neomejeno pristojnost do pregleda odločbe. Naloženo globo ali periodično denarno kazen lahko prekliče, zniža ali zviša.“

III – Ozadje spora

11. Skupina družb Pacific prodaja banane znamke Bonita. Po ugotovitvah Splošnega sodišča je družba Pacific skupaj z družbo Chiquita kršila pravo o omejevalnih sporazumih v skladu s členom 101 PDEU na južnoevropskem trgu banan, in sicer v Grčiji, Italiji in na Portugalskem.

A – *Dejansko stanje in upravni postopek*

12. Komisija je 26. julija 2007 od italijanske finančne policije prejela kopije osebnih zapiskov zaposlenega pri družbi Pacific, ki so bili v okviru nacionalne kazenske preiskave z davčnega področja najdeni med pregledom na njegovem domu in v pisarni v Italiji. [8]

13. Komisija je nato opravila pregled pri uvoznikih banan v Italiji in Španiji. Poleg tega je udeleženim podjetjem, strankam in drugim udeležencem na trgu poslala zahteve za informacije, v katerih je ponovno zahtevala določene informacije, ki so bile že v preiskovalnem spisu v zvezi s severnoevropskim kartelom trgovcev z bananami. [9]

14. Po obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah, odobritvi vpogleda v spis in zaslišanju udeleženih podjetij je Komisija 12. oktobra 2011 izdala sporni sklep.

15. V tem sklepu je Komisija ugotovila, da so udeleženci kartela v tam natančneje določenem obdobju med 2004 in 2005 uskladili svojo cenovno strategijo v Grčiji, Italiji in na Portugalskem kar zadeva prihodnje cene, ravni cen ter spremembe in/ali gibanja cen, izmenjevali pa so si tudi informacije o prihodnjem ravnanju na trgu, kar zadeva cene. [10] Ravnanja naj bi bila del celostnega sistema s ciljem določiti smernice njihovega ravnanja na trgu in omejiti njihovo posamično tržno ravnanje, da bi tako dosegli enak protikonkurenčni in enoten gospodarski cilj, in sicer omejevanje ali izkrivljanje običajnega gibanja cen v sektorju banan v Italiji, Grčiji in na Portugalskem ter izmenjavo informacij v zvezi s tem. [11]

16. Po mnenju Komisije zadevna dejstva pomenijo sporazum v smislu člena 101(1) PDEU, saj sta se zadevni podjetji izrecno dogovorili o določenem ravnanju na trgu in tako zavestno nadomestili tveganje konkurence s praktičnim sodelovanjem. Tudi če ne bi bilo dokazano, da sta strani izrecno pripravili skupen načrt, ki je pomenil sporazum, gre glede na navedbe Komisije za usklajeno ravnanje v smislu člena 101(1) PDEU, pri čemer je komunikacija med stranema vplivala na njuno ravnanje pri določanju cen banan za južno Evropo. [12]

8 — Točka 7 izpodbijane sodbe in točka obrazložitve 81 spornega sklepa.

9 — V zvezi s severnoevropskim kartelom trgovcev z bananami glej Odločbo Komisije C(2008) 5955 final z dne 15. oktobra 2008 v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 [ES] (Zadeva COMP/39.188 – Banane, povzetek v UL 2009, C 189, str. 12).

10 — Točka 22 izpodbijane sodbe in uvodni izjavi 94 in 187 spornega sklepa.

11 — Točka 24 izpodbijane sodbe in uvodni izjavi 209 in 213 spornega sklepa.

12 — Točka 23 izpodbijane sodbe in uvodni izjavi 188 in 195 spornega sklepa.

17. Zaradi sodelovanja pri enotni in trajajoči kršitvi člena 101 PDEU je Komisija v spornem sklepu družbam FSL, LVP in PFCI kot solidarnim dolžnicam naložila globo v višini 8,919 milijonov EUR. Globa, ki je bila naložena družbi Chiquita, je bila zaradi programa prizanesljivosti določena na nič. [13]

B – *Postopek na prvi stopnji*

18. Družbe FSL, LVP in PFCI so 22. decembra 2011 na prvi stopnji pri Splošnem sodišču vložile ničnostno tožbo zoper sporni sklep.

19. Splošno sodišče je s sodbo z dne 16. junija 2015 razglasilo sporni sklep za delno ničen, globo znižalo za približno četrtino na 6,689 milijona EUR ter odločilo o razdelitvi stroškov.

IV – Postopek pred Sodiščem

20. Pritožnice so z vlogo z dne 4. septembra 2015 skupaj vložile obravnavano pritožbo zoper sodbo Splošnega sodišča.

21. Pritožnice Sodišču predlagajo, naj

— razveljavi izpodbijano sodbo zaradi uporabe dokazov, pridobljenih ob popolnem neupoštevanju postopka, po katerem so se zbrali, in zaradi napačne uporabe programa prizanesljivosti iz leta 2002 ter zato sporni sklep v celoti razglasi za ničen;

— podredno, delno razveljavi izpodbijano sodbo v delu, v katerem Splošno sodišče ni opravilo izčrpnega sodnega nadzora nad globo, naloženo pritožnicam, ter zato bistveno zmanjša globo, naloženo pritožnicam v izpodbijani sodbi;

— še bolj podredno, delno razveljavi izpodbijano sodbo v delu, v katerem Splošno sodišče ni pravilno ugotovilo, da je bilo omejevanje konkurence cilj ali posledica kršitve, in naj zadevo vrne Splošnemu sodišču v odločanje, če ugotovi, da nima dovolj informacij za razglasitev ničnosti spornega sklepa;

— plačilo stroškov pritožnic v postopkih pred Sodiščem in Splošnim sodiščem vsekakor naloži Komisiji.

22. Komisija pa Sodišču predlaga,

— naj pritožbo zavrne in

— pritožnicam naloži plačilo stroškov postopka.

23. V zvezi s pritožbo je pred Sodiščem potekal pisni postopek.

13 — Točka 32 izpodbijane sodbe in člen 2 spornega sklepa.

V – Presoja

24. Družbe FSL, LVP in PFCI s svojo pritožbo ne izpodbijajo več vseh tem, ki so bile predmet postopka na prvi stopnji. Nasprotno, pravna razprava v pritožbenem postopku se omejuje samo še na izbrana vprašanja. V zvezi s tem se pritožnice sklicujejo na štiri pritožbene razloge, od katerih se prvi nanaša na uporabljivost dokazov, ki jih je poslala italijanska finančna policija (o tem v točki A), drugi na uporabo programa prizanesljivosti (o tem v točki B), tretji na načelo učinkovitega sodnega varstva v zvezi z globo (o tem v točki C), četrti pa se nanaša na pojem omejevanja konkurence kot cilj (o tem v točki D).

A – *Uporabljivost dokazov, ki so jih poslali italijanski davčni organi (prvi pritožbeni razlog)*

25. V obravnavanem primeru je v ospredju prvi pritožbeni razlog, ki se nanaša na uporabljivost dokazov, ki jih je Komisiji poslala italijanska finančna policija. Po mnenju pritožnic Komisija ne bi smela uporabiti osebnih zapiskov zaposlenega pri družbi Pacific, ki jih je zasegla italijanska finančna policija pri preiskavi njegovega zasebnega stanovanja v okviru kazenske preiskave z davčnega področja, v upravnem postopku, ki temelji na členu 101 PDEU in Uredbi št. 1/2003, kot dokaze za obstoj kršitve prava o omejevalnih sporazumih.

26. Pritožnice Splošnemu sodišču v bistvu očitajo, da je v točkah od 66 do 99 izpodbijane sodbe kršilo pravico do obrambe in ni upoštevalo temeljne postopkovne zahteve, in sicer načel, ki se izražajo v členu 12(2) Uredbe št. 1/2003. Poleg tega menijo, da je Splošno sodišče izkrivilo dokaze.

27. Vsakemu od teh treh stališč se posvečam spodaj v posebnem razdelku, pri čemer menim, da je smiselno, da očitke pritožnic po temah razdelim na skupine in jih preizkusim v spremenjenem vrstnem redu.

1. Domnevna prepoved uporabe dokazov

28. Osrednja točka in jedro napada pritožnic na sodbo Splošnega sodišča je argument, da na ravni Unije ni mogoče sprejeti nobenih dokazov, ki „so bili pridobljeni ob popolnem neupoštevanju temeljnih pravic zadevnih oseb“, in se zato ne bi smeli uporabiti.

29. Kar najprej zadeva domnevno neupoštevanje temeljnih pravic, pritožnice vendarle nikjer ne opredelijo, katere pravice naj bi v obravnavanem primeru to bile bodisi na ravni Unije bodisi na nacionalni ravni.[14] Zato je utemeljitev pritožnic v zvezi s tem vprašanjem preveč splošna in nedoločna, da bi se lahko pravno presojala.[15]

30. Kar se torej tiče zatrjevane neuporabljivosti dokazov, ki jih je italijanska finančna policija poslala Komisiji, so navedbe pritožnic povod za določena pojasnila glede tega, pod katerimi pogoji je treba sprejeti prepoved uporabe dokazov v postopku v zvezi z omejevalnimi sporazumi.

31. Kot izhodišče za premisleke bi bilo treba vzeti, da je mogoče obstoj kršitve prava o omejevalnih sporazumih dokazati z vsakim primernim dokaznim sredstvom. Pravo Unije ne pozna splošnega načela, da se smejo organi, pristojni za konkurenco, opreti samo na določena dokazna sredstva ali uporabiti samo dokaze iz določenih virov.

14 — Razen domnevne kršitve pravice do obrambe, ki se ji bom posvetila posebej v nadaljevanju (glej v zvezi s tem točke od 52 do 63 teh sklepnih predlogov).

15 — Sodbe z dne 11. septembra 2007, Lindorfer/Svet (C-227/04 P, EU:C:2007:490, točka 83), z dne 18. julija 2013, Schindler Holding in drugi/Komisija (C-501/11 P, EU:C:2013:522, točka 45), in z dne 11. septembra 2014, MasterCard in drugi/Komisija (C-382/12 P, EU:C:2014:2201, točka 151).

32. Nasprotno, mogoče si je predstavljati, da obstaja široka paleta mogočih dokazov za obstoj kršitve prava o omejevalnih sporazumih. Tako je v sodni praksi priznano, da je treba na obstoj protikonkurenčnega ravnanja ali sporazuma večinoma sklepati iz več naključij in indicev, ki lahko, če se obravnavajo skupaj in če ni drugih verodostojnih pojasnil, pomenijo dokaz o kršitvi konkurenčnih pravil.[16] To velja še toliko bolj pri omejevalnih sporazumih, ki so že po naravi tajni, zapiski udeležencev pa so omejeni na minimum.[17]

33. V zvezi z dokazno močjo posameznih dokazov velja načelo proste presoje dokazov, pri čemer je verodostojnost dokazov edino upoštevno merilo za presojo.[18]

34. Samo izjemoma obstajajo prepovedi uporabe dokazov, ki nasprotujejo uporabi posameznih dokaznih sredstev za dokazovanje kršitev člena 101 PDEU ali člena 102 PDEU. Navedene prepovedi lahko temeljijo, prvič, na tem, da je bil dokaz pridobljen s kršitvijo bistvenih določb postopka, katerih namen je varstvo pravnih subjektov (glej v zvezi s tem spodaj, razdelek (a)), in drugič, na tem, da se dokaz uporabi za nezakonit namen (glej v zvezi s tem v nadaljevanju razdelek (b)).

a) Dokazi, ki jih Komisija ni pridobila s kršitvijo bistvenih določb postopka

35. Pritožnice Splošnemu sodišču najprej očitajo, da bi moralo preizkusiti, ali je Komisija dokaze, ki izvirajo iz nacionalnega kazenskega postopka z davčnega področja, pridobila zakonito.

36. Načeloma se to, ali so nacionalni organi pridobili dokaze zakonito in so ugotovitve, do katerih so prišli v skladu z nacionalnim pravom, zakonito posredovali Komisiji, presoja po nacionalnem pravu; poleg tega sodišče Unije ni pristojno za to, da preverja, ali je akt, ki ga je izdal nacionalni organ, zakonit z vidika nacionalnega prava.[19] Splošno sodišče je na to pravilno opozorilo.[20]

37. Seveda to ne pomeni, da bi Komisija ali sodišča Unije v postopku v zvezi z omejevalnim sporazumom smela zavestno uporabiti dokazna sredstva, ki so bila zelo očitno pridobljena s kršitvijo bistvenih določb postopka. Temeljna načela prava Unije, kot sta zlasti pravica do dobrega upravljanja (člen 41(1) Listine o temeljnih pravicah) in pravica do poštenega sojenja (člen 47(1) Listine o temeljnih pravicah), zahtevajo, da institucije Unije opravijo vsaj kratek preizkus na podlagi njim znanih okoliščin posameznega primera.[21]

38. Zato se mora Komisija v upravnem postopku prepričati, ali nacionalni organi glede na vsa njej znana dejstva niso protipravno pridobili spornih dokazov niti jih niso protipravno posredovali naprej Komisiji. Tudi Splošno sodišče mora izvesti tak nadzor nad dokazi, če so bili v postopku na prvi stopnji navedeni očitki v tem smislu.[22]

16 — Sodbe z dne 7. januarja 2004, Aalborg Portland in drugi/Komisija (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, EU:C:2004:6, točka 57), z dne 6. decembra 2012, Komisija/Verhuizingen Coppens (C-441/11 P, EU:C:2012:778, točka 70), in z dne 17. septembra 2015, Total Marketing Services/Komisija (C-634/13 P, EU:C:2015:614, točka 26).

17 — Sodbi z dne 7. januarja 2004, Aalborg Portland in drugi/Komisija (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, EU:C:2004:6, točka 55), in z dne 25. januarja 2007, Sumitomo Metal Industries in Nippon Steel/Komisija (C-403/04 P in C-405/04 P, EU:C:2007:52).

18 — Sodbi z dne 25. januarja 2007, Dalmine/Komisija (C-407/04 P, EU:C:2007:53, točki 49 in 63), in z dne 19. decembra 2013, Siemens in drugi/Komisija (C-239/11 P, C-489/11 P in C-498/11 P, EU:C:2013:866, točka 128).

19 — Sodba z dne 25. januarja 2007, Dalmine/Komisija (C-407/04 P, EU:C:2007:53, točka 62).

20 — Točka 45 izpodbijane sodbe.

21 — V tem smislu tudi sodba z dne 3. septembra 2008, Kadi in Al Barakaat International Foundation/Svet in Komisija (C-402/05 P in C-415/05 P, EU:C:2008:461, točka 284), v skladu s katero ukrepi, ki niso združljivi s spoštovanjem človekovih pravic, v Uniji niso dopustni.

22 — V tem smislu sodba z dne 25. januarja 2007, Dalmine/Komisija (C-407/04 P, EU:C:2007:53, točka 63, zadnji stavek), v skladu s katero je treba paziti na to, ali je nacionalno sodišče razglasilo posredovanje spornih dokazov Komisiji za nezakonito.

39. V obravnavanem primeru je imelo Splošno sodišče in pred njim Komisija na voljo zlasti dva indica, da je italijanska finančna policija Komisiji zakonito posredovala dokaze. Prvič, nobeno italijansko sodišče ni prepovedalo posredovanja teh dokazov. [23] Drugič, sporni dokazi iz nacionalnega kazenskega postopka z davčnega področja so bili Komisiji posredovani z dovoljenjem pristojnega italijanskega državnega tožilstva. [24]

40. Pritožnice ne navajajo ničesar, kar bi lahko omajalo pravilnost ugotovitev Splošnega sodišča v zvezi s tem in zasejalo dvome v zvezi z zakonitostjo posredovanja navedenih dokazov. V pritožbenem postopku celo izrecno priznavajo, da ni nobene italijanske sodbe, ki bi štela posredovanje spornih dokumentov za protipravno, čeprav so se po lastnem pričevanju trudile, da „bi zaščitile svoje pravice na nacionalni ravni“.

41. V teh okoliščinah Splošnemu sodišču ni mogoče očitati, da se je oprlo na dokaze, ki jih Komisija ni zakonito pridobila in za katere torej velja prepoved uporabe.

b) Dokazi niso bili uporabljeni za nezakonite namene

42. Pritožnice še očitajo, da se dokazi iz kazenskega postopka z davčnega področja, ki jih je posredovala italijanska finančna policija, ne bi smeli uporabiti v postopku v zvezi z omejevalnimi sporazumi kot dokaz kršitve člena 101 PDEU.

43. Pritožnice to v bistvu utemeljujejo s členom 12(2) Uredbe št. 1/2003. Trdijo, da je treba to določbo razumeti kot izraz splošnega načela, v skladu s katerim naj bi za vse dokaze, ki si jih izmenjajo Komisija in nacionalni organi, veljala omejitev namena. Po mnenju pritožnic se smejo kot dokaz protikonkurenčnega ravnanja v skladu s členom 101 ali 102 PDEU izmenjati samo taki dokazi, ki so bili zbrani v ravno ta namen.

44. Vendar niti ta utemeljitev ni prav prepričljiva.

45. S členom 12 Uredbe št. 1/2003 se uresničuje poseben cilj: S to določbo naj bi se olajšalo in spodbujalo sodelovanje med organi v Evropski mreži za konkurenco, torej med organi, pristojnimi za konkurenco, na ravni Unije in na nacionalni ravni. Zato člen 12 izrecno določa, da se lahko dokazi, ki si jih izmenjajo organi, pristojni za konkurenco, brez nadaljnjega uporabijo v postopku v zvezi z omejevalnimi sporazumi, seveda vedno pod tam podrobno navedenimi pogoji.

46. Iz tega pa ni mogoče sklepati obratno, da izmenjava informacij in posredovanje dokazov med organi *zunaj* Evropske mreže za konkurenco ne bi bila dopustna. Tako ozko razumevanje bi bilo v nasprotju z načelom postopkovne avtonomije držav članic. Hkrati bi preveč otežilo možnosti dokazovanja, ki jih imajo na voljo Komisija in nacionalni organi, pristojni za konkurenco, v postopku v zvezi z omejevalnimi sporazumi. [25] Nazadnje bi to učinkovalo v nasprotju s temeljnim ciljem prava Unije, namreč z učinkovitim izvajanjem pravil konkurence evropskega notranjega trga. [26]

23 — Točki 80 in 81 izpodbijane sodbe.

24 — Točke od 82 do 89 izpodbijane sodbe.

25 — Tudi Splošno sodišče je pravilno poudarilo ta vidik (glej zlasti točki 78 na koncu in točko 79 izpodbijane sodbe).

26 — Glej v zvezi s pomenom pravil konkurence za delovanje notranjega trga sodbo z dne 1. junija 1999, Eco Swiss (C-126/97, EU:C:1999:269, točka 36), in v zvezi s pravnim položajem po začetku veljavnosti Lizbonske pogodbe sodbi z dne 17. februarja 2011, TeliaSonera (C-52/09, EU:C:2011:83, točka 20), in z dne 17. novembra 2011, Komisija/Italija (C-496/09, EU:C:2011:740, točka 60). Nujnost učinkovitega izvajanja členov 101 in 102 PDEU (prej členov 81 ES in 82 ES) je bila v novejši sodni praksi poudarjena, na primer, v sodbah z dne 11. junija 2009, X BV (C-429/07, EU:C:2009:359, točke od 33 do 35), z dne 7. decembra 2010, VEBIC (C-439/08, EU:C:2010:739, točka 59), z dne 14. junija 2011, Pfleiderer (C-360/09, EU:C:2011:389, točka 19), in z dne 18. junija 2013, Schenker in drugi (C-681/11, EU:C:2013:404, točka 46).

47. V nasprotju s tem pa člen 12(2) Uredbe št. 1/2003, ki ga navajajo pritožnice, nikakor ni izraz splošne pravne ideje, v skladu s katero bi se v postopku v zvezi z omejevalnimi sporazumi vedno lahko uporabljali le taki dokazi, ki so bili že pred tem zbrani v zvezi z omejevalnimi sporazumi. Sicer je res, da se dokazi – tudi če so bili zbrani popolnoma zakonito – nikoli ne smejo uporabiti za *nezakonit namen*. Za dokaze, ki se uporabijo za nezakonit namen, torej v tem smislu velja prepoved uporabe dokazov. Vendar iz tega ne sledi, da se dokazi, ki so bili pridobljeni za *namen, ki ni povezan s konkurenco* (na primer v okviru kazenskega postopka z davčnega področja), nikoli ne bi smeli uporabiti za *konkurenčnopravni namen* (in sicer v okviru postopka v zvezi z omejevalnimi sporazumi v skladu s členom 101 PDEU, kot je sporen v tem primeru). Temu primerno so sodišča Unije že priznala, da lahko Komisija v postopku v zvezi z omejevalnimi sporazumi uporabi dokaze iz nacionalnega kazenskega postopka.[27]

48. Samo če zakonodajalec – na ravni Unije ali na nacionalni ravni – izrecno določi, da se določeni dokazi lahko uporabijo samo za določen namen, velja za take dokaze prepoved, da se jih uporabi za druge namene kot tiste, za katere so bili prvotno pridobljeni. Tako je zlasti v skladu s členom 28(1) Uredbe št. 1/2003 z dokazi, ki jih Komisija pridobi v postopkih v zvezi z omejevalnimi sporazumi, ki jih izvaja, podobno pa velja v skladu s členom 12(2) Uredbe št. 1/2003 za dokaze, ki si jih izmenjajo evropski organi, pristojni za konkurenco.

49. Iz tovrstnih posebnih predpisov in sodne prakse, ki je bila sprejeta v zvezi z njimi,[28] pa vendarle ni mogoče posploševati v tem smislu, da se drugih dokazov, ki niso bili pridobljeni posebej za namene kartelnega prava, nikoli ne sme uporabiti v postopkih v zvezi z omejevalnimi sporazumi, ki jih izvajajo evropski organi, pristojni za konkurenco. Člena 12(2) in 28(1) Uredbe št. 1/2003 bi kvečjemu lahko ščitila podjetja pred tem, da se dokazi, ki jih je organ, pristojen za konkurenco, pridobil v postopku s področja konkurence, ali celo njihove navedbe, ki so jih podali prostovoljno v takem upravnem postopku, na primer v prijavi zaradi prizanesljivosti, pozneje uporabijo proti njim v drugem postopku, v katerem veljajo morda celo strožji postopkovni standardi, in sicer v določenih sodnih postopkih, ki so jedro kazenskega prava.

50. V obravnavanem primeru pa ni nobenih indicev, ki bi kazali na to, da so bili ravno ti postopkovni standardi, ki veljajo v italijanskem kazenskem postopku z davčnega področja in ki jih mora finančna policija upoštevati, ohlapnejši od tistih, na katera se opira Komisija v postopku v zvezi z omejevalnimi sporazumi. Položaj, ki bi bil primerljiv s členom 12(2) ali členom 28(1) Uredbe št. 1/2003, torej ni podan.

51. Nazadnje torej ni mogoče sprejeti, da dokazi, ki jih je posredovala italijanska finančna policija, v tu spornem postopku v zvezi z omejevalnimi sporazumi, ki ga je vodila Komisija, niso bili zakonito uporabljeni, kar bi lahko utemeljilo prepoved uporabe dokazov.

2. Domnevna kršitev pravice do obrambe

52. Na več mestih v drugem pritožbenem razlogu pritožnice še trdijo, da je Splošno sodišče kršilo njihovo pravico do obrambe. Tem očitkom se bom zdaj posvetila skupaj.

27 — Glej v zvezi s tem sodbo Splošnega sodišča z dne 8. julija 2004, Dalmine/Komisija (T-50/00, EU:T:2004:220, točke od 83 do 91), in sodbo Sodišča z dne 25. januarja 2007, Dalmine/Komisija (C-407/04 P, EU:C:2007:53, točki 62 in 63).

28 — Glej ključni sodbi z dne 17. oktobra 1989, Dow Benelux/Komisija (85/87, EU:C:1989:379, točki 17 in 18), in z dne 15. oktobra 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi/Komisija (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P in C-254/99 P, EU:C:2002:582, točke od 298 do 300), ki se obe nanašata na člen 20 Uredbe št. 17. Navedena določba ustreza današnjemu členu 28(1) Uredbe št. 1/2003.

53. Prvič, očitek pritožnic je, da so bile šele precej časa po tem, ko je italijanska finančna policija Komisiji poslala dokaze, seznanjene s tem. Drugič, trdijo, da Komisija nikoli ne bi začela postopka v zvezi z južnoevropskim kartelom trgovcev z bananami, če ji italijanska finančna policija ne bi posredovala spornih osebnih zapiskov zaposlenega pri družbi Pacific, kar je bila tako rekoč spodbuda za nadaljnje preiskave.

54. Niti prvi niti drugi argument, ki so ju navedle pritožnice, vsekakor ne kažeta na kakršno koli kršitev njihove pravice do obrambe.

55. Pravica do obrambe je kot temeljna pravica del splošnih pravnih načel, katerih varstvo mora zagotavljati Sodišče.[29] Zdaj je določena na pomembnem mestu tudi v členih 41(2) in 48(2) Listine o temeljnih pravicah.

56. V nasprotju s tem, kar očitno mislijo pritožnice, pa pravica do obrambe ne varuje pred tem, da Komisija sploh začne postopek zaradi domnevnih kršitev člena 101 oziroma 102 PDEU in tam uporabi dokaze, ki so ji jih posredovali nacionalni organi zunaj Evropske mreže za konkurenco. Iz pravice do obrambe je mogoče izpeljati samo nekatera postopkovna jamstva, ki jih mora Komisija upoštevati pri vodenju tega postopka in katerih kršitev pripelje do razglasitve ničnosti končne odločbe.

57. Varstvo pravice do obrambe zlasti zahteva, da je zadevnim podjetjem dana možnost, da podajo pripombe. Omogočiti jim je treba, da ustrezno predstavijo svoja stališča o obstoju in pomembnosti dejstev in okoliščin, ki jih je navedla Komisija, ter o dokumentih, ki jih je Komisija uporabila za utemeljitev svoje trditve o obstoju kršitve[30] (glej tudi člen 41(2)(a) in (b) Listine o temeljnih pravicah).

58. V obravnavanem primeru ni sporno, da so pritožnice lahko pregledale dokaze, ki jih je posredovala italijanska finančna policija, in imele priložnost podati pripombe na te dokaze. Njihov očitek je zgolj, da jim je bila ta možnost dana prepozno v upravnem postopku.

59. V zvezi s tem je treba pripomniti, da je upravni postopek razdeljen na dva dela,[31] pri čemer se vpogled v spise in zaslišanje odobrita načeloma šele po koncu predhodne preiskave, in sicer, ko Komisija zadevnim podjetjem pošlje obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah.[32] Če bi bila zadevna podjetja obveščena prej, bi to lahko preveč otežilo preiskavo Komisije, obstajala bi pa tudi nevarnost prikrivanja dokazov.[33]

60. Komisija mora prav gotovo tudi med predhodno preiskavo – torej še pred pošiljanjem obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah – paziti na to, da se ne krši pravica zadevnih podjetij do obrambe.[34]

29 — Sodbe z dne 7. januarja 2004, Aalborg Portland in drugi/Komisija (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, EU:C:2004:6, točka 64), z dne 14. septembra 2010, Akzo Nobel Chemicals in Akcros Chemicals/Komisija (C-550/07 P, EU:C:2010:512, točka 92), in z dne 25. oktobra 2011, Solvay/Komisija (C-110/10 P, EU:C:2011:687, točka 47).

30 — Sodbe z dne 13. februarja 1979, Hoffmann-La Roche/Komisija (85/76, EU:C:1979:36, točka 11), z dne 7. januarja 2004, Aalborg Portland in drugi/Komisija (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, EU:C:2004:6, točka 66), z dne 25. januarja 2007, Dalmine/Komisija (C-407/04 P, EU:C:2007:53, točka 44), in z dne 25. oktobra 2011, Solvay/Komisija(C-110/10 P, EU:C:2011:687, točka 48).

31 — Sodbe z dne 15. oktobra 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi/Komisija (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P in C-254/99 P, EU:C:2002:582, točke od 181 do 184), z dne 21. septembra 2006, Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Komisija (C-105/04 P, EU:C:2006:592, točka 38), in z dne 3. septembra 2009, Prym in Prym Consumer/Komisija (C-534/07 P, EU:C:2009:505, točka 27).

32 — Sodba z dne 25. januarja 2007, Dalmine/Komisija (C-407/04 P, EU:C:2007:53, točki 58 in 59).

33 — Sodba z dne 25. januarja 2007, Dalmine/Komisija (C-407/04 P, EU:C:2007:53, točka 60).

34 — Sodbe z dne 21. septembra 1989, Hoechst/Komisija (46/87 in 227/88, EU:C:1989:337, točka 15), z dne 18. oktobra 1989, Orkem/Komisija (374/87, EU:C:1989:387, točka 33), in z dne 7. januarja 2004, Aalborg Portland in drugi/Komisija (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, EU:C:2004:6, točka 63).

61. Pritožnice pa niso navedle nič konkretnega, kar bi lahko kazalo na to, da je bila Komisija v obravnavanem primeru dolžna zagotavljati možnosti obrambe družb FSL, LVP in PFCI, jih takoj – in torej veliko pred obvestilom o ugotovitvah o možnih kršitvah – seznaniti z dokazi, ki ji jih je posredovala italijanska finančna policija, ter sprejeti njihove morebitne pripombe v zvezi s tem.[35] Še manj so pritožnice dokazale, da bi lahko zgolj uporaba dokazov, ki jih je posredovala italijanska finančna policija, pripeljala do kršitve pravice do obrambe. Pri očitku, da naj bi bila njihova pravica do obrambe „nepopravljivo kršena“, gre zgolj za skrajno nedoločno trditev, ki z ničimer ni bila utemeljena.

62. Nazadnje se mi zdi, da je trditev pritožnic dejansko usmerjena v to, da Komisija ne bi smela uporabiti dokazov, ki ji jih je posredovala italijanska finančna policija, niti kot izhodišče za postopek v zvezi z omejevalnimi sporazumi niti kot povod za nadaljnjo lastno preiskavo. Vendar pa ima v skladu z ustaljeno sodno prakso Komisija vsekakor prav to možnost,[36] ki je bistvenega pomena za učinkovito izvajanje pravil konkurence evropskega notranjega trga.

63. Glede na te okoliščine Splošnemu sodišču ni mogoče očitati kršitve pravice do obrambe.[37]

3. Domnevno izkrivljanje dokazov Splošnega sodišča

64. Nazadnje pritožnice Splošnemu sodišču v okviru tega prvega pritožbenega razloga očitajo izkrivljanje dokazov. Splošno sodišče naj bi dokaze izkrivilo s tem, da je v točkah 67 in 68 izpodbijane sodbe navedlo, da ni pomembno, ali je italijanska finančna policija dve od štirih spornih strani iz osebnih zapiskov zaposlenega pri družbi Pacific domnevno nezakonito poslala Komisiji.

65. K temu je treba pripomniti, da je izkrivljanje podano, le če je presoja obstoječih dokazov, na da bi se uporabili novi, očitno napačna.[38] Pritožnik mora poleg tega natančno navesti dokaze, ki naj bi jih Splošno sodišče izkrivilo, in dokazati napake pri presoji, ki naj bi po njegovem mnenju povzročile, da je Splošno sodišče izkrivilo dokaze.[39]

66. V obravnavanem primeru pritožnice nikakor niso navedle, katere dokaze naj bi Splošno sodišče pravzaprav izkrivilo. Zadovoljile so se z zelo splošno trditvijo, da je Splošno sodišče „izkrivilo jasen pomen dokazov“. Niti ni nikjer v točkah 67 in 68 izpodbijane sodbe mogoče najti navedbe, ki jo Splošnemu sodišču očitajo pritožnice, in sicer, da ni pomembno, ali je italijanska finančna policija dve sporni strani iz osebnih zapiskov zaposlenega pri družbi Pacific domnevno nezakonito poslala Komisiji.

67. Drži, da je Splošno sodišče ugotovilo, da sta omenjeni dve strani zapiskov zaposlenega pri družbi Pacific „v spis obravnavane zadeve vključeni neodvisno od vprašanja dopustnosti dokumentov, ki jih je posredovala Guardia di Finanza“.[40] S to izjavo pa je Splošno sodišče zgolj opozorilo na okoliščino, da je Komisija isti strani našla tudi med lastno preiskavo, ki jo je izvedla v poslovnih prostorih družbe Pacific v Italiji. Celo pri skrajno prizanesljivem preizkusu trditve pritožnic ni mogoče ugotoviti nobenega izkrivljanja dokazov v zvezi s tem.

35 — V tem smislu tudi sodba z dne 25. januarja 2007, Dalmine/Komisija (C-407/04 P, EU:C:2007:53, točka 61).

36 — Sodbi z dne 17. oktobra 1989, Dow Benelux/Komisija (85/87, EU:C:1989:379, točka 19), in z dne 15. oktobra 2002, Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi/Komisija (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P in C-254/99 P, EU:C:2002:582, točki 301); v istem smislu – v obratnem primeru – sodbi z dne 16. julija 1992, Asociación Española de Banca Privada in drugi (C-67/91, EU:C:1992:330, točki 42 in 43), in z dne 19. maja 1994, SEP/Komisija (C-36/92 P, EU:C:1994:205, točka 29).

37 — V tem smislu sodba Splošnega sodišča z dne 8. julija 2004, Dalmine/Komisija (T-50/00, EU:T:2004:220, točka od 83 do 91), ki jo je Sodišče potrdilo s sodbo z dne 25. januarja 2007, Dalmine/Komisija (C-407/04 P, EU:C:2007:53, točki 62 in 63).

38 — Sodbe z dne 18. januarja 2007, PKK in KNK/Svet (C-229/05 P, EU:C:2007:32, točka 37), z dne 22. novembra 2007, Sniace/Komisija (C-260/05 P, EU:C:2007:700, točka 37), z dne 17. junija 2010, Lafarge/Komisija (C-413/08 P, EU:C:2010:346, točka 17), in z dne 4. julija 2013, Komisija/Aalberts Industries in drugi (C-287/11 P, EU:C:2013:445, točka 51).

39 — Sodbe z dne 7. januarja 2004, Aalborg Portland in drugi/Komisija (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, EU:C:2004:6, točki 50 in 159), z dne 17. junija 2010, Lafarge/Komisija (C-413/08 P, EU:C:2010:346, točka 16), in z dne 8. marca 2016, Grčija/Komisija (C-431/14 P, EU:C:2016:145, točka 32).

40 — Točka 68 izpodbijane sodbe.

68. Nazadnje Splošno sodišče s svojimi navedbami v točkah 67 in 68 izpodbijane sodbe opravi zgolj pravno kvalifikacijo dejstev: presoja (manjkajočo) posledico morebitne kršitve postopka pri posredovanju določenih dokazov Komisiji od italijanske finančne policije za nadaljnji potek postopka. To pa nima nobene zveze z izkrivljanjem dokazov.

4. Vmesni predlog

69. Prvi pritožbeni razlog ob upoštevanju vsega zgoraj navedenega torej v celoti ni utemeljen.

B – *Uporaba programa prizanesljivosti in uporabljivost dokazov, pridobljenih v tem okviru (drugi pritožbeni razlog)*

70. Pritožnice v drugem pritožbenem razlogu v bistvu uveljavljajo, da se navedbe, ki jih je družba Chiquita podala v upravnem postopku, ne bi smele uporabiti kot dokaz za obstoj kršitve prava o omejevalnih sporazumih. Družba Chiquita naj bi namreč omenjene navedbe podala zgolj zato, ker je imela status prijaviteljice zaradi prizanesljivosti. Status prijaviteljice zaradi prizanesljivosti pa je imela družba Chiquita po mnenju pritožnic samo v zvezi s *severnoevropskim* kartelom trgovcev z bananami, ne pa v zvezi s tu obravnavanim *južnoevropskim* kartelom trgovcev z bananami. Tega naj Splošno sodišče ne bi upoštevalo. Po mnenju pritožnic družba Chiquita verjetno ne bi podala obremenilnih navedb, če ne bi imela statusa prijaviteljice zaradi prizanesljivosti.

71. Osrednja točka in jedro utemeljitve pritožnic v okviru tega drugega pritožbenega razloga je njihova trditev, da v zvezi z južnoevropskim kartelom trgovcev z bananami družba Chiquita ni dovolj sodelovala s Komisijo, da bi si zaslužila status prijaviteljice zaradi prizanesljivosti. [41]

1. Dopustnost

72. Najprej je treba obravnavati dopustnost tega pritožbenega razloga.

73. Na eni strani in v nasprotju z mnenjem Komisije ni mogoče trditi, da gre za popolnoma nov očitek. V postopku na prvi stopnji je bilo v ospredju prav gotovo drugo vprašanje, in sicer, ali je Komisija zlorabila svoja pooblastila in na družbo Chiquita izvajala nezakonit pritisk. Vendar pa se je Splošno sodišče v izpodbijani sodbi že dotaknilo zahteve po trajnem in hitrem sodelovanju med celotnim upravnim postopkom kot pogoj za pridobitev statusa prijavitelja zaradi prizanesljivosti. [42] Če bi se hotelo pritožnicam zdaj preprečiti, da tovrstne navedbe Splošnega sodišča kritično obravnavajo, bi pritožbeni postopek deloma izgubil svoj pomen. [43]

74. Po drugi strani pa spada vprašanje, ali je podjetje med upravnim postopkom zadosti sodelovalo s Komisijo, k presoji dejstev in dokazov, ki pa je naloga samo Splošnega sodišča in se je pred Sodiščem ne sme izpodbijati, razen v primeru morebitnega izkrivljanja, česar se pa tu ne uveljavlja. [44]

75. Zato drugi pritožbeni razlog ni dopusten.

41 — Zahteve po sodelovanju s Komisijo izhajajo iz točke 11(a) Obvestila Komisije o imuniteti pred globami in zmanjševanju glob v primerih kartelov iz leta 2002 (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 2, str. 155).

42 — Glej zlasti točke od 121 do 126 in 147 izpodbijane sodbe.

43 — Sodbe z dne 19. julija 2012, Svet/Zhejiang Xinan Chemical Industrial Group (C-337/09 P, EU:C:2012:471, točka 61), z dne 3. oktobra 2013, Inuit Tapiriit Kanatami in drugi/Parlament in Svet (C-583/11 P, EU:C:2013:625, točka 47), in z dne 14. junija 2016, Marchiani/Parlament (C-566/14 P, EU:C:2016:437, točka 37).

44 — Sklep z dne 17. septembra 1996, San Marco/Komisija (C-19/95 P, EU:C:1996:331, točki 39 in 40), in sodbi z dne 28. junija 2005, Dansk Rørindustri in drugi/Komisija (C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P in C-213/02 P, EU:C:2005:408, točka 449), in z dne 3. septembra 2015, Inuit Tapiriit Kanatami in drugi/Komisija (C-398/13 P, EU:C:2015:535, točka 37).

2. Utemeljenost

76. Celo če bi se drugi pritožbeni razlog štel za dopusten, na primer, ker bi se v resnici nanašal na pravno kvalifikacijo dejstev, pa očitek, ki so ga navedle pritožnice, ni vsebinsko trden. Navedbe, ki jih poda podjetje v upravnem postopku, in dokazi, ki jih predloži, namreč za Komisijo ne bodo neuporabljivi zgolj zato, ker status prijavitelja zaradi prizanesljivosti temu podjetju verjetno ni bil upravičeno podeljen.

77. Nasprotno, nagibi, iz katerih se priča odloči, da bo sodelovala z organi, nimajo nobenega vpliva na zakonitost zbiranja dokazov in na uporabljivost dokazov. Kvečjemu lahko igrajo vlogo pri presoji vrednosti njegovih stališč in njihove verodostojnosti. Vendar v obravnavanem primeru ne gre ravno za to.

78. Zato drugi pritožbeni razlog ni samo nedopusten, temveč tudi ni utemeljen.

C – *Načelo učinkovitega sodnega varstva v zvezi z globo (tretji pritožbeni razlog)*

79. Tretji pritožbeni razlog se nanaša na načelo učinkovitega sodnega varstva in je usmerjen v bistvu proti točkam od 501 do 564 izpodbijane sodbe. Pritožnice Splošnemu sodišču očitajo, da je v zvezi z globo, ki jo je naložila Komisija, „izvedlo le skrajno omejen sodni nadzor“ in torej ni upoštevalo pojma neomejene pristojnosti (člen 31 Uredbe št. 1/2003) ter kršilo člen 6 EKČP in člen 47 Listine o temeljnih pravicah. Zato je Splošno sodišče tudi napačno izračunalo globo.

80. Ta pritožbeni razlog je bil naveden podredno. Obravnavala ga bom, ker prvega in drugega pritožbenega razloga v skladu z zgornjimi ugotovitvami ni mogoče sprejeti.

81. Drugače kot meni Komisija, tega tretjega pritožbenega razloga ni mogoče šteti za nedopustno razširitev predmeta spora (člen 170(1) Poslovnika). V točki 501 in naslednjih izpodbijane sodbe se je Splošno sodišče namreč izrecno ukvarjalo s podrednimi predlogi družb FSL, LVP in PFCI, ki se nanašajo na odpravo *ali znižanje* globe. Drugače kot „odprava globe“ se „znižanje globe“ nujno nanaša na tematiko neomejene pristojnosti v smislu člena 261 PDEU v povezavi s členom 31 Uredbe št. 1/2003. Problematika ki jo je treba tu obravnavati, je bila torej obravnavana že kot predmet spora na prvi stopnji.

82. Vsekakor Sodišče preizkuša izvajanje neomejene pristojnosti Splošnega sodišča v kartelnih zadevah (člen 261 PDEU v povezavi s členom 31 Uredbe št. 1/2003) samo glede očitnih napak.[45] Domneva se, da je prišlo do takih napak, prvič, če Splošno sodišče ne upošteva obsega svojih pristojnosti na podlagi člena 261 PDEU,[46] drugič, če se ni izčrpno ukvarjalo z vsemi upoštevnimi vidiki,[47] in tretjič, če ni uporabilo ustreznih pravnih meril,[48] tudi glede na načeli enakega obravnavanja[49] in sorazmernosti[50].

45 — Sodba z dne 7. januarja 2004, Aalborg Portland in drugi/Komisija (C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, EU:C:2004:6, točka 365).

46 — Glej v zvezi s tem moje sklepne predloge v zadevah Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied/Komisija (C-105/04 P, EU:C:2005:751, točka 137), Schindler Holding in drugi/Komisija (C-501/11 P, EU:C:2013:248, točka 190) in Pilkington Group in drugi/Komisija (C-101/15 P, EU:C:2016:258, točka 112); v enakem smislu sodbi Schindler Holding in drugi/Komisija (C-501/11 P, EU:C:2013:522, točki 155 in 156) in Kone in drugi/Komisija (C-510/11 P, EU:C:2013:696, točki 40 in 42).

47 — Sodbe Baustahlgewebe/Komisija (C-185/95 P, EU:C:1998:608, točka 128), Dansk Rørindustri in drugi/Komisija (C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P in C-213/02 P, EU:C:2005:408, točki 244 in 303) in Papierfabrik August Koehler in drugi/Komisija (C-322/07 P, C-327/07 P in C-338/07 P, EU:C:2009:500, točka 125).

48 — Sodbe Baustahlgewebe/Komisija (C-185/95 P, EU:C:1998:608, točka 128), Dansk Rørindustri in drugi/Komisija (C-189/02 P, C-202/02 P, od C-205/02 P do C-208/02 P in C-213/02 P, EU:C:2005:408, točki 244 in 303) in Papierfabrik August Koehler in drugi/Komisija (C-322/07 P, C-327/07 P in C-338/07 P, EU:C:2009:500, točka 125).

49 — Sodbe Weig/Komisija (C-280/98 P, EU:C:2000:627, točki 63 in 68), Sarrió/Komisija (C-291/98 P, EU:C:2000:631, točki 97 in 99) in Alliance One International in Standard Commercial Tobacco/Komisija (C-628/10 P in C-14/11 P, EU:C:2012:479, točka 58).

50 — Sodbi E.ON Energie/Komisija (C-89/11 P, EU:C:2012:738, točka 126) in Schindler Holding in drugi/Komisija (C-501/11 P, EU:C:2013:522, točka 165).

83. Očitek, da je Splošno sodišče površno uporabilo „pleine jurisdiction“, ki ga tu navajajo pritožnice, spada v prvo od navedenih kategorij: Nazadnje se Splošnemu sodišču očita, da ni upoštevalo obsega svojih pristojnosti v skladu s členom 261 PDEU in s tem kršilo načelo učinkovitega sodnega varstva (člen 47 Listine o temeljnih pravicah). [51]

84. Vendar se je Splošno sodišče dejansko zelo izčrpno – v več kot 60 točkah izpodbijane sodbe – ukvarjalo z vsemi argumenti strank v postopku, ki so bili izmenjani na prvi stopnji, glede morebitne odprave ali znižanja globe.

85. To, da se je Splošno sodišče v tem okviru intenzivno ukvarjalo s Smernicami iz leta 2006 [52] in preizkusilo, ali je Komisija pri uporabi teh smernic storila napako, je povezano z očitki, ki so jih na prvi stopnji navedle družbe FSL, LVP in PFCI. [53] Iz tega nikakor ni mogoče sklepati, da se je Splošno sodišče čutilo vezano na omenjene smernice in menilo, da je omejeno nanje. [54] Kritika pritožnic v tem smislu temelji na očitno napačnem razumevanju izpodbijane sodbe.

86. Drugače kakor očitno menijo pritožnice, Splošno sodišče sicer niti ni bilo dolžno preučiti globe, razen v okviru očitkov in argumentov, ki so jih navedle družbe FSL, LVP in PFCI v postopku na prvi stopnji. V tem smislu je treba spomniti, da izvajanje neomejene pristojnosti ne pomeni enako kot nadzor po uradni dolžnosti in da je postopek pred sodišči Unije kontradiktoren. [55]

87. Nazadnje se zdi, da je glavna želja pritožnic v okviru tretjega pritožbenega razloga, da si izborijo enako 60-odstotno znižanje globe, ki je bilo priznano udeležencem severnoevropskega kartela trgovcev z bananami zaradi določenih olajševalnih okoliščin. [56]

88. Vendar je Splošno sodišče izčrpno pojasnilo, zakaj meni, da tako znižanje globe v obravnavanem primeru ne pride v poštev. [57]

89. Ni naloga Sodišča, da iz razlogov pravičnosti s svojo presojo nadomesti presojo Splošnega sodišča, ki pri izvajanju svoje neomejene pristojnosti odloča o višini glob, ki se podjetjem naložijo zaradi kršitev prava Unije. [58]

90. To, da je Splošno sodišče zaradi neprimernosti zneska globe napačno uporabilo pravo, se lahko ugotovi, le če „višina sankcije ni le neprimerna, ampak tudi tako pretirana, da ni sorazmerna“. [59] Vendar pritožnice niso navedle nobenih konkretnih dokazov v zvezi s tem. [60]

51 — Člen 6 EKČP, ki ga pritožnice dodatno navajajo, ni – dokler Unija ne pristopi k EKČP – pravni instrument, ki bi ga bilo mogoče neposredno uporabiti kot merilo za nadzor zakonitosti ravnanj institucij Unije; dejansko se je mogoče opreti samo na člen 47 Listine o temeljnih pravicah (sodbi z dne 26. februarja 2013, Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, točka 44, in z dne 18. julija 2013, Schindler Holding in drugi/Komisija, C-501/11 P, EU:C:2013:522, točka 32).

52 — Smernice o načinu določanja glob, naloženih v skladu s členom 23(2)(a) Uredbe št. 1/2003 (UL 2006, C 210, str. 2).

53 — Glej na primer točko 501 izpodbijane sodbe.

54 — Kot je Sodišče pojasnilo, take smernice naj za sodišče sicer ne bi bile zavezujoče, vendar se lahko sodišči Unije kljub temu zgledujejo po njih, ko izvajajo neomejeno pristojnost. Sodbi z dne 6. decembra 2012, Komisija/Verhuizingen Coppens (C-441/11 P, EU:C:2012:778, točka 80), in z dne 21. januarja 2016, Galp Energía España in drugi/Komisija (C-603/13 P, EU:C:2016:38, točka 90).

55 — Sodbe z dne 8. decembra 2011, Chalkor/Komisija (C-386/10 P, EU:C:2011:815, točka 64), z dne 10. julija 2014, Telefónica in Telefónica de España/Komisija (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, točka 213), in z dne 9. junija 2016, Repsol Lubricantes y Especialidades in drugi/Komisija (C-617/13 P, EU:C:2016:416, točka 85).

56 — Glej v zvezi s tem točko 544 in naslednje izpodbijane sodbe.

57 — Točke od 547 do 554 izpodbijane sodbe.

58 — Sodbi z dne 22. novembra 2012, E.ON Energie/Komisija (C-89/11 P, EU:C:2012:738, točka 125), in z dne 9. junija 2016, Repsol Lubricantes y Especialidades in drugi/Komisija (C-617/13 P, EU:C:2016:416, točka 81).

59 — Sodbe z dne 22. novembra 2012, E.ON Energie/Komisija (C-89/11 P, EU:C:2012:738, točka 126), z dne 10. julija 2014, Telefónica in Telefónica de España/Komisija (C-295/12 P, EU:C:2014:2062, točka 205), z dne 9. junija 2016, Repsol Lubricantes y Especialidades in drugi/Komisija (C-617/13 P, EU:C:2016:416, točka 82), z dne 7. septembra 2016, Pilkington Group in drugi/Komisija (C-101/15 P, EU:C:2016:631, točka 73), in z dne 14. septembra 2016, Trafilerie Meridionali/Komisija (C-519/15 P, EU:C:2016:682, točka 56).

60 — V tem smislu sodba z dne 9. junija 2016, Repsol Lubricantes y Especialidades in drugi/Komisija (C-617/13 P, EU:C:2016:416, točka 83).

91. Glede na navedeno Splošnemu sodišču torej ni mogoče očitati, da je glede izvajanja svoje neomejene pristojnosti napačno uporabilo pravo ali da je kršilo načelo učinkovitega sodnega varstva. Zato tretji pritožbeni razlog ni utemeljen.

D – *Pojem omejevanja konkurence kot cilj (četrti pritožbeni razlog)*

92. S četrtim in zadnjim pritožbenim razlogom se pritožnice posvečajo pojmu omejevanja konkurence kot cilj v smislu člena 101 PDEU. Splošnemu sodišču očitajo, da je v točkah od 463 do 474 – zlasti v točki 466 – izpodbijane sodbe neustrezno razumelo pojem omejevanja konkurence kot cilj, kar je pripeljalo do napačne kvalifikacije dejstev, s čimer se je kršila pravica do obrambe družb FSL, LVP in PFCI.

93. Ta pritožbeni razlog je bil naveden še bolj podredno. Preizkusiti ga je treba, saj drugi pritožbeni razlogi, kot je bilo prikazano zgoraj, nimajo nobenih možnosti za uspeh.

94. Očitek pritožnic je v bistvu ta, da Splošno sodišče ni dovolj izčrpno presojalo gospodarskega in pravnega okvira, v katerega je bilo umeščeno ravnanje, ki se očita udeležencem kartela.

1. Dopustnost

95. Komisija meni, da pomeni trditev pritožnic nedopusten nov očitek, ker so družbe FSL, LVP in PFCI v postopku na prvi stopnji obravnavale gospodarski in pravni okvir samo z vidika morebitnih protikonkurenčnih *posledic* ravnanja, ki se očita udeležencem kartela, ne pa z vidika protikonkurenčnega *cilja*.

96. Vendar se zdi tako gledanje preveč formalistično. Res je, da pritožba ne sme spreminjati predmeta spora, obravnavanega pred Splošnim sodiščem, niti ne sme vsebovati novih predlogov (člen 170(1) Poslovnika Sodišča).[61] Vendar pa lahko pritožnice v mejah obstoječega predmeta spora navedejo vsak pomemben argument[62] in pri tem dodatno razvijejo in izboljšajo zlasti svoje utemeljevanje na prvi stopnji.[63]

97. Tu je stvar taka: predmet spora v postopku na prvi stopnji je bilo na splošno vprašanje protikonkurenčnosti ravnanja, očitanega udeležencem kartela.[64] Ker so družbe FSL, LVP in PFCI pred Splošnim sodiščem svoje ravnanje utemeljevale z gospodarskim in pravnim okvirom, čeprav zgolj površinsko, smejo na pritožbeni stopnji to utemeljitev ponovno uporabiti in jo poglobiti, ne da bi s tem razširile predmet spora.

98. Četrti pritožbeni razlog je torej dopusten.

61 — Glej tudi sodbi z dne 25. junija 2014, Nexans in Nexans France/Komisija (C-37/13 P, EU:C:2014:2030, točka 45), in z dne 9. junija 2016, Repsol Lubricantes y Especialidades in drugi/Komisija (C-617/13 P, EU:C:2016:416, točka 58).

62 — Sodbi z dne 18. januarja 2007, PKK in KNK/Svet (C-229/05 P, EU:C:2007:32, točka 66), in z dne 18. novembra 2010, NDSHT/Komisija (C-322/09 P, EU:C:2010:701, točki 41 in 42).

63 — V tem smislu sodbi z dne 10. septembra 2009, Akzo Nobel in drugi/Komisija (C-97/08 P, EU:C:2009:536, točka 39), in z dne 29. septembra 2011, Elf Aquitaine/Komisija (C-521/09 P, EU:C:2011:620, točka 36); podobno sodba z dne 9. junija 2016, Repsol Lubricantes y Especialidades in drugi/Komisija (C-617/13 P, EU:C:2016:416, točke od 59 do 61).

64 — Splošno sodišče je preizkusilo vprašanje protikonkurenčnega cilja in vprašanje protikonkurenčne posledice v istem razdelku izpodbijane sodbe (glej v zvezi s tem naslov pred točko 463 izpodbijane sodbe).

2. Utemeljenost

99. Stranke v postopku se pravzaprav strinjajo, da je treba protikonkurenčni cilj ravnanja v okviru člena 101 PDEU presojati med drugim glede na gospodarski in pravni okvir, v katerega je umeščeno to ravnanje.[65] Pred Sodiščem so v sporu samo glede tega, ali se je Splošno sodišče v obravnavanem primeru dovolj intenzivno ukvarjalo ravno s tem gospodarskim in pravnim okvirom.

100. Kako izčrpno mora Splošno sodišče obravnavati omenjeni gospodarski in pravni okvir, pa je seveda odvisno od narave očitanega ravnanja. Kadar je protikonkurenčni cilj še posebej očiten, se lahko analiza gospodarskega in pravnega okvira, v katerega je ravnanje umeščeno, po naravi stvari omeji na nujno potrebno.[66]

101. Ravno za tak še posebej očiten protikonkurenčni cilj gre, če se konkurenti sporazumejo o cenah njihovih proizvodov[67] ali če si izmenjajo občutljive informacije, ki so pomembne za določanje cen njihovih proizvodov.[68] V nasprotju z mnenjem pritožnic člen 101 PDEU ne prepoveduje samo dogovorov o cenah, ampak tudi izmenjavo občutljivih informacij v zvezi z določanjem cen.[69]

102. Glede na to Splošnemu sodišču v obravnavanem primeru ni mogoče očitati, da se ni dovolj intenzivno ukvarjalo z gospodarskim in pravnim okvirom očitanega ravnanja.

103. Osnovna razlika med omejitvami konkurence, ki so cilj, in tistimi, ki so posledica, v smislu člena 101 PDEU bi bila zabrisana, če bi se od organov, pristojnih za konkurenco, in sodišč v Uniji, ki obravnavajo zadeve v zvezi s konkurenco, zahtevala intenzivna obravnava gospodarskega in pravnega okvira tudi pri tajnih ravnanjih podjetij, pri katerih je očitno, da so protikonkurenčna.

104. Ne glede na to ni nobena od okoliščin, s katero skušajo pritožnice konkretno prikazati, da izmenjava informacij ni škodovala konkurenci, posebej prepričljiva.

105. Prvič, okoliščina, da velja za banane ureditev trga v okviru skupne kmetijske politike, ne pomeni, da imajo konkurenti proste roke za dogovore o cenah ali izmenjavo občutljivih, za določanje cen pomembnih informacij. Nasprotno pa je ravno na trgu, na katerem obstaja le omejen manevrski prostor za konkurenco zaradi regulatornih posegov, treba odločno nastopiti proti vsem spletkam podjetij, ki bi lahko škodovale še preostali konkurenci.

106. Drugič, ni pomembno, kako pogosto si konkurenti izmenjujejo občutljive informacije. Kot izhaja iz sodne prakse Sodišča, je lahko že enkratna izmenjava informacij podlaga za ugotovitev kršitve in naložitev globe, če so zadevna podjetja po tej izmenjavi informacij ostala dejavna na trgu.[70] Kako pogosto in redno so se izmenjavale informacije s protikonkurenčnim ciljem, bi bilo lahko pomembno kvečjemu za višino globe.[71]

65 — Sodbe z dne 4. junija 2009, T-Mobile Netherlands in drugi (C-8/08, EU:C:2009:343, točka 27), z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija (C-286/13 P, EU:C:2015:184, točka 117), in z dne 20. januarja 2016, Toshiba Corporation/Komisija (C-373/14 P, EU:C:2016:26, točka 27).

66 — Sodba z dne 20. januarja 2016, Toshiba Corporation/Komisija (C-373/14 P, EU:C:2016:26, točka 29).

67 — Sodbe z dne 30. januarja 1985, Clair (123/83, EU:C:1985:33, točka 22), z dne 11. septembra 2014, CB/Komisija (C-67/13 P, EU:C:2014:2204, točka 51), in z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija (C-286/13 P, EU:C:2015:184, točka 115).

68 — Sodbi z dne 4. junija 2009, T-Mobile Netherlands in drugi (C-8/08, EU:C:2009:343, točke od 32 do 37), in z dne 19. marca 2015, Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija (C-286/13 P, EU:C:2015:184, točke od 119 do 124).

69 — Prav tam.

70 — Sodba z dne 4. junija 2009, T-Mobile Netherlands in drugi (C-8/08, EU:C:2009:343, točki 58 in 59); glej tudi sodbi z dne 8. julija 1999, Komisija/Anic Partecipazioni (C-49/92 P, EU:C:1999:356, točka 121), in Hüls/Komisija (C-199/92 P, EU:C:1999:358, točka 162).

71 — Glej še moje sklepne predloge v zadevah T-Mobile Netherlands in drugi (C-8/08, EU:C:2009:110, točke od 97 do 107) in Dole Food in Dole Fresh Fruit Europe/Komisija (C-286/13 P, EU:C:2014:2437, točka 125).

107. Tretjič, niti sklicevanje pritožnic na njihovo majhnost in majhen delež, ki ga imajo na evropskem notranjem trgu, nikakor ne spremeni protikonkurenčnega cilja njihovega ravnanja. Sporazum, ki bi lahko prizadel trgovino med državami članicami in ki ima protikonkurenčni cilj, po svoji naravi in neodvisno od dejanskega učinka namreč znatno omeji konkurenco.[72] Prepoved protikonkurenčnih tajnih ravnanj, kakor je določena v členu 101 PDEU, velja enako za majhna in velika podjetja ter za majhne in velike trge.

108. Nazadnje ne gre niti za kršitev pravice do obrambe, če se je Splošno sodišče odreklo poglobljeni analizi gospodarskega in pravnega okvira očitanega ravnanja. Pravica do obrambe (v upravnem postopku) in načelo kontradiktornega postopka (v sodnih postopkih) sta zagotovljena, če so imele vse stranke v postopku dovolj priložnosti, da so uveljavile svoje stališče. Navedenih procesnih pravic ni mogoče kršiti že samo s tem, da Splošno sodišče pride do vsebinsko drugačnega naziranja, kot bi po prepričanju ene ali več strank v postopku moralo. Pravilna vsebinska presoja očitanega ravnanja namreč ni procesnopravno, temveč materialnopravno vprašanje.

109. Glede na vse navedeno torej tudi četrti pritožbeni razlog ni utemeljen.

E – *Povzetek*

110. Ker pritožnice z nobenim od navedenih pritožbenih razlogov ne morejo uspeti, je treba pritožbo v celoti zavrniti.

VI – Stroški

111. V skladu s členom 184(2) Poslovnika Sodišče odloči o stroških, če pritožbo zavrne.

112. Iz člena 138(1) in (2) v povezavi s členom 184(1) Poslovnika izhaja, da se plačilo stroškov na predlog naloži neuspeli stranki; če je neuspelih strank več, Sodišče odloči o porazdelitvi stroškov. Ker je Komisija to predlagala, pritožnice pa s predlogi niso uspele, se jim naloži plačilo stroškov. Ker so pritožbo vložile skupaj, nosijo stroške solidarno.

VII – Predlog

113. Glede na zgornje premisleke Sodišču predlagam, naj odloči tako:

1. Pritožba se zavrne.

2. Pritožnice solidarno nosijo stroške postopka.

72 — Sodba z dne 13. decembra 2012, Expedia (C-226/11, EU:C:2012:795, točka 37).